

Lenjin

9 april 1917

...Ovaj mali dežmekasti čovek je toliko neupadljiv i živi toliko neupadljivo koliko god je to moguće. On se kloni društva, retko viđaju ukučani oštri, ozbiljni pogledi usko izrezanih očiju, retko k njemu dolaze posete. Ali redovno, iz dana u dan, ide on svakog jutra u devet časova u biblioteku i sedi tamo dok se ona ne zatvori u dvanaest časova. Tačno deset minuta posle dvanaest on je opet kod kuće, deset minuta pre jedan napušta on kuću, da opet prvi bude u biblioteci, i tu sedi do šest časova naveče. Jeste, ali dousneti samo na one ljude obračaja pažnju koji mnogo govore a ne znaju da su uvek usamljeni ljudi koji mnogo titaju i uče opasniji za svako revolucionisanje sveta, stoga oni ne pišu nikakve izveštaje o neupadljivom čoveku koji stamuje kod nekog krpedžije obučara. U socijalističkim krugovima, opet zna se zapravo o njemu da je u Londonu bio urednik jednog malog radikalnog, ruskog emigrantskog časopisa, a u Petrogradu da važi kao vođa nekakve naročite partije čije se ime teško izgovara; ali pošto on oporo i prezirivo govori o najvidenijim ljudima socijalističke partije i njihove metode proglašava pogrešnim, i pošto se pokazuje nepristupačnim i skroz nepomirljivim, to se ljudi malo o njemu brinu. Na stanke, koje je pokatkad uveče u jednoj maloj proleterskoj kavani sazivao, došlo bi najviše petnaest do dvadeset osoba, najčešće mladih, pa zato i na toga osobenjaka gledaju jednako, kao i na one emigrantske Ruse, čije su glave usijane od mnogo čaja i mnogo diskusija. Ali niko ne smatra toga malog čoveka stroga čelja značajnim, niti ima tri tuceta

ljudi u Cirihi koji smatraju da je vredno zapamtiti ime toga Vladimira Iljiča Uljanova, čoveka, koji stanuje kod obučara krpedžije. I da se tada dogodilo da neki od prekrasnih automobila, koji u oštroumnom tempu zuje od poslanstva do poslanstva, ovoga čoveka nesrećnim slučajem na ulici obori i usmrti, ne bi ni svet znao za njega ni pod imenom Uljanov ni pod imenom Lenjin.

Ispaljeni su u svetskom ratu milioni ubistvenih metaka, inženjeri su izmislili najjače, najmoćnije, najdalekometnije projekte. Ali nema metka koji je bio dalekosežniji i sudbosniji u novijoj istoriji, no što je bio taj voz, koji, napunjen najopasnijim i najodlučnijim revolucionarima stoleća, juri u ovome času od švajcarske granice preko cele Neznačke, da se iskrca u Petrogradu i da tamo razbije red i poredak vremena.

Kako voz dolazi u Finsku stanicu ogromni je trg pred njim ispunjen desetinama hiljada radnika; počasni stražari svih rodova oružja dočekuju čoveka koji se vraća iz prognonstva zaori se Internacionala. Pa kad Vladimir Iljič Uljanov izade, to je onaj čovek, koji je još jučer stanovao kod obučara krpedžije, dočekuju ga hiljade ruku i dižu ga na oklopljeni automobil. Prema njemu se uperiše sa kuća i sa tvrđava reflektori, i sa oklopljenog automobila on drži svoj prvi govor narodu. Tresu se ulice i već počinje onih „deset dana koji će potresti svet“. Metak je udario i srušio jednu carevinu, jedan svet.

(Preveo Pero Slijepčević i Srđa Đokić)

krsto hegedušić

mrtve vode

miroslav krleža

iz predgovora Podravskim motivima krste hegedušića

Stvarati umjetnički nadareno znači podavati se snažnim životnim nagonima, a pitanje stvaralačkog dara nije pitanje mozga ni razuma. Životne istinitosti otkrivaju se u uzbuđenima koja nisu moždane prirode, a umjetničke istine naviru više iz primozga, iz mutnih strasti i tjelesnih tajna, vrlo često iz nečistih nagona i sududnih slutnja, a govovo uvijek proturazložno, prikosno i elementarno kao vrućica. Ljepota se objavljuje često monstruozno, kao šimera u Swedenborgovu smislu; ona često djeluje rastvorno i bode nas u najosjetljivije ganglije kao otrovni žalac; svi čvorovi i živčana vlakanca sa svojim tajnovitim omotima i velima i sržima, sve to ranjavo i nepoznato u čovjeku što je natopljeno ljepotom kao pluća kisikom, sve to diše samo od sebe, a diše nošeno poticajima vanjskim i unutarnjim, ali kuca i živo je u svakoj ljepoti koja može da se objavi ljudskom oku. Ljepota je isključivo ljud-

ska fikcija, titranje stvarnosti između našeg subjektivnog pakla u nama i oko nas, i tu obmanu osjećamo često homerški primitivno, kao micanje tjelesnih tajna u sebi, i u tom kuhanju masti, micanju stanica i utrobe, iz jedne neshvatljive tjelesne supline u nama samima progovara ta naša ljudska ljepota kao slijepo micanje i jalov grč, a izgleda mi da je jedna od najtežih i protuprirodnih predrasuda i zabluda, kada se misli, da je moguće to micanje ljudskih ljepota regulirati razumom. Da li je ljepota međuzvezdani razmak, prostor natopljen bojama, moćna kozmička perspektiva, nepoznanica metafizičke jednadžbe, koja se rješava već hiljadu godina, rješavati o tome u svijetu divlje zvjeradi i krivoločnog čovjeka, koji na trupu svoga bližnjega gradi svoju budućnost, to je tema „aten-skih noći“ u Platonovo vrijeme, kao i danas, kada su svi ekonomski pojmovi o kretanju novca i robe impregnirani Marksovim vrijednosnotvornim istinama, Racionalne rezolucije

i direktive uvijek i bezuslovno potrebne kod bilo kakvog političkog ili tehničkog konstruktivnog ili znanstvenog napora, koji treba da se svrši organizirano i po planu, savršeno su suviše kod estetskog doživljavanja, koje je neprozirno i tamno kao noćno more, i fosforescira u ljudskom oku samo kad noći nisu zvezdane, a ne kada mi to subjektivno hoćemo. S pravilom u ruci konstruirati vedrinu ili pomaknuti godišnje doba nemoguće je isto tako, kao što nije moguće crkvenim propisom naslikati dobru sliku.

... U vječnom rastvaranju i rastanju svjetova umjetnost je jedina epurmeta za istinitost stanja. S umjetnošću čovjek mjeri vrijednost svojih nazora o svijetu i zbilvanju, s njom se život mliče po tminama i fosforescira na mračnom dnu stvarnosti, osvjetljujući svoju tamnu stazu njenim sjajem, kao magičnim sumpornim okom, i tako se mliče između zvezdaja i tako živi...

isidora sekulić

maksim gorki

...Sve činjenice imaju uvek i svoj ironični refleks. Gorki, borac za novi život, nije umeo dobro pisati sem ako je pisao staru Rusiju. S tim je počeo; na to se vratio u beleškama, u dnevniku, u knjizi o detinjstvu svome; to mu delimično spasava tendenciozne romane. Ostao je dakle Gorki u umetnosti „bivši čovek“. Jedan od najboljih romana njegovih, Delo Artamonovih, ima dođuše za stožer stereotipnu fabriku, ali je u suštini priča o jednom raspusno snažnom, varvarski vitalnom ocu starog režima, i o njegovim sinovima s unucima koji treba da ostvaruju novi život, ali koji

su u stvari robovi onog raskošno datog sinog starca, niklog vaju na vodi. Gorki pisac bio je pre svega čovek iskustva; kombinacija i invencija nije bila urođena njegova moć. Zatim, revolne snage u Gorkom ostale su manje više u subjektivnom sklopu iz prve mladosti i lirskog zanosa, kada je Gorki mnogo bolje znao šta neće nego šta hoće. Vraćao se on dakle po nagonu u doba kad je stvarao pod impulsom otkrivanja. A kad je došlo vreme da je trebalo samo odobravati, Gorki je odobravao, iskreno, jer je voleo novi život i verovao u nj, ali mašta nekadašnjeg nomada i proletara ostala je okrenuta prošlosti...

Bert Brecht

PITANJA RADNIKA DOK ČITA

Tko je gradio grad Thebe i sedmera mu vrata?
U knjigama stoje imena kraljeva.
Jesu li kraljevi dovlučili kamenje?
A Babilon, nekoliko puta razoreni,
tko ga je toliko puta sagradio? U kojim kućama
zlačanog Lima stanovahu zidari?
Uvečer, kada kineski zid bijaše gotov, kamo
su išli

nadničari? Veliki Rim
pun je slavoluka. Tko ih napravi? Nad kim
triumfirahu Cezari? Imaše li Bizant mnogo
opjevani,
samo palače za svoje stanovnike?
Pa i u samoj basnoslovnoj Atlantidi
u noći, kad je more proždiraše, urlahu
za svojim robovima oni što se dušiče.

Mladi Aleksandar osvoji Indiju.
On sam?
Cezar potuče Gale.
Nije li uza se imao barem kuhara?
Filip Španjolski plakaše kad njegova flota
bijaše potopljena. Ne plakaše li inače nitko?
Fridrih II. pobijedi u Sedmogodišnjem ratu. Tko
pobijedi osim njega?

Svaka stranica jedna pobjeda.
Tko kuhaše za gozbu na proslavi pobjede?
Svaki deset godina po jedan veliki čovjek.
Tko plaćaše troškove?
Toliko zgodisava,
toliko pitanja.

(Preveo Stanislav Šimić)